IN-NUTARI

FL-EWWEL SNIN TA' L-INGLIŻI F'MALTA

IV

Fl-1801, Karlu Dimech għamel talba lill-Gvernatur. Fiha qal li billi hu l-akbar fost sħabu, xtaq li jilħaq Nutar. Kien ilu Stipulant sa mill-1792. L-Udituri eżaminawh u sabuh tajjeb għal dak li talab. Dawn qalu li Dimech tgħallem fl-Università u ġieb iċ-ċertifikat tar-Rettur u tal-Professur tad-Dritt Ċivil. Kellu 30 sena. Barra minn dan kollu, Dimech kien raġel sewwa u kellu xi bini. Fuq li qalu l-Udituri, il-Gvernatur ħatru b'Nutar fis-7 ta' Jannar.

Stipulant ieħor, jismu Baldass Mamo. f'Ottubru ta' l-1802 għamel talba biex jilħaq Nutar. Fiha qal, li minn Settembru ta' l-1797 kien ħa s-setgħa li jagħmel il-kuntratti f'isem missieru, in-Nutar Ċikku Mamo. Kellu 26 sena u 5 xhur. Mirrewwixta tal-Maltin għall-Franċiżi sa dak in-nhar li għamel it-talba tiegħu, f'Malta mietu ħmistax-il-Nutar. Flok dawn ma sarux ħlief tmienja biss. Baqgħu battala sitta. Iżda ma' dawn ma ġiex magħdud wieħed li kien imsiefer.

L-Udituri eżaminawh u sabuh tajjeb. Għalhekk qalu lill-Gvernatur li jista' jagħmlu flok wieħed min-Nutari li mietu. U l-Gvernatur, fit-22 ta' Ottubru tal-1802, lil Mamo tah is-setgħa ta' Nutar.

L-Istipulant Wistin Portelli wkoll talab biex jilħaq Nutar. Dan kien jaħdem ma' missieru, in-Nutar Mikielanġ.

Portelli ġie misjub li hu tajjeb għal Nutar fl-eżami li sarlu mill-Udituri. Fuq hekk, dawn qalu lill-Gvernatur, li billi miet in-Nutar Pawlu Caruana, fiż-żmenijiet li kienu, jista' jagħmlu floku. Għal 25 sena kien jonqsu 4 xhur biss. Il-Gvernatur sama' mill-Udituri, u lil Portelli għamlu Nutar fl-14 ta' Marzu ta' l-1803.

Iżjed. Ġużè Mizzi, minn Għawdex, għamel talba fl-1803. Fiha qal li kien ilu 5 snin Stipulant man-Nutar Ċikku Pace. Iżda, billi dan miet, xtaq li jsir Nutar floku. Kellu 24 sena u għaxart ijiem. Wara li Pace għadda mill-eżami ta' l-Udituri, laħaq Nutar fis-6 ta' Diċembru 1803.

Bħalma rajna mit-talbiet li għamlu xi wħud milli hawn fuq ġibna, aktarx li jidher, illi l-għadd tan-Nutari kien maqtugħ kemm kellu jkun. Tgħid il-Gvern kien iżomm idejh fil-ħatra tan-Nutari biex ma jkunx hemm għadd kbir

minnhom, ħalli kulħadd jista' jgħix sewwa u ma jsirx wiġ? Fi professjonijiet oħra sibna li l-Gvern kien għamel hekk, għalkemm xi drabi ġie li kien jillaxqa fil-għadd tagħhom ukoll. Iżda, f'din il-kitba, ġibna wkoll talb ta' xi wħud li riedu jsiru Nutari bla ma jsemmu lil ħadd li miet biex jilħqu floku huma. Terġa', fost it-talbiet li saru minn dawk li riedu jilħqu Nutari fi żmien l-Ingliżi, l-ebda waħda ma sibna li din ġiet imreġġgħa lura minħabba li kien hemm għadd biżżejjed ta' Nutari. Tgħid mela, din il-biċċa ta' l-għadd kienet tissemma biss, bħalma ssemmew ħwejjeġ oħra li ma kellhomx x'jaqsmu mat-tagħlim li wieħed irid ikollu biex jilħaq Nutar?

Id-drawwa li tiġi msemmija xi ħaġa biex tgħin it-talba ta' dak li jkun, kienet tiġri ta' sikwit. Terġa', din kienet issir mhux biss minn xi Stipulant li rieđ jilħaq Nutar, imma wkoll minn xi Nutari biex igħaddu 'l quddiem u jiksbu setgħat oħra fil-professjoni tagħhom.

Fost dawk li semmew xi ħaġa biex juru l-ħtieġa tat-talba li għamlu, insibu lin-Nutar Doru Ċensu Bonnici, mill-Isla. Dan qal li kellu 28 sena. Kien ilu erba' snin Nutar f'dik il-belt. Xtaq li jkollu s-setgħa li jagħmel it-testmenti wkoll, billi fl-Isla ma kien hemm ebda Nutar ieħor ħliefu. Bonnici għadda mill-eżami ta' l-Udituri, u l-Gvernatur tah is-setgħa li talab fis-17 ta' April ta' l-1804.

Bħal Bonnici nsibu wkoll lin-Nutar Ċensu Trionfi. Dan qal li kellu s-setgħa li jagħmel il-kuntratti biss ta' bejn il-ħajjin. Kellu żmien 23 sena u ħdax-il-xahar. Fiż-Żejtun ma kien hemm ebda Nutar ħliefu. Mhux dan biss. Iżda la fiż-Żejtun, lanqas fl-irħula ta' ma' dwar dan ma kien hemm xi Nutar bis-setgħa li jista' jagħmel it-testmenti. Biex wieħed iġib Nutar mill-ibliet, kien irid jonfoq ħafna flus u jitlef bosta żmien. Għalhekk seta' jmut xi ħadd bla ma jkun laħaq għamel it-testment. Billi Trionfi għadda mill-eżami, l-Udituri qalu lill-Gvernatur biex jagħtih is-setgħa li talab għall-ħwejjeġ li semma u l-Gvernatur, fl-14 ta' April 1804, tah li jista' jagħmel it-testmenti wkoll.

Minn kemm saru Nutari fl-ewwel snin ta' l-Ingliżi f'Malta wieħed biss sibna li donnu kien jidher li hu naqra dgħajjef dwar xi ħwejjeġ li kellhom x'jaqsmu mal-professjoni ta' Nutar. B'dana kollu, dak li kellu nieqes f'ħaġa, ġiebu minn oħra. Dan kien Nikola Abela, mill-Birgu. Abela fl-1804, talab biex jilħaq Nutar. Qal li kien ilu 18-il-sena jaħdem bħala Stipulant. Seba' snin qabel it-talba li għamel (fl-1797), kien ġie eżaminat biex isir Nutar. Kellu 47 sena. Għalhekk talab

il-ħniena tal-Gvernatur biex jagħmlu Nutar, ħalli b'din il-professjoni jkun jista' jgħix hu u jgħajjex lil niesu.

Wara li l-Udituri għamlulu l-eżami, għarrfu lill-Gvernatur b'dan li sa ngħidu. Abela għamel tħarriġ ta' Stipulant għal tul ta' 18-il sena bla waqfien ta' xejn. B'dana t-tħarriġ kiseb tagħlim li, jekk wieħed irid, jista' jgħid li hu biżżejjed għalih biex jaqla' s-setgħa li talab. U dan deher fl-eżami li għamlulu. Terġa', għalkemm kellu 47 sena, kien għadu jagħmel ħiltu kollha, sa kemm jiflaħ jagħtih dehnu, biex jitgħallem aktar u jitħarreġ iżjed fis-sengħa ta' Nutar. Abela kien bin il-mejjet Galandri. Fi żmien l-Ordni għamel l-eżami, bħalma jwissu l-Liġijiet ta' Malta, mill-Professur tad-Dritt Ċivil ta' dik il-ħabta fl-Università, Dr. Kristofru Frendo, wieħed mill-Membri tal-Kulleġġ Legali. Kellu dawk il-ħwejjeġ l-oħra meħtieġa li l-Liġijiet ta' Malta jridu li wieħed għandu jkollu biex ikun jista' jsir Nutar. Għalhekk ħaqqu ta' min jagħtih li jagħmel il-kuntratti biss ta' bejn il-ħajjin. Il-Gvernatur qagħad għal li qalulu l-Udituri tiegħu u, fis-17 ta' Lulju 1804, lil Abela laħħqu Nutar.

Mit-tagħrif li ġibna ma' tul dina l-kitba, naraw, li xi wħud laħqu Stipulanti qabel iż-żmien ta' 5 snin li kellhom jagħmlu bħala Skrivani. U nsibu wkoll li oħrajn saru Nutari taħt il-25 sena. Minn hekk jidher li għalkemm dari l-Liġijiet, kienu igħidu ħaġa, il-Gvernatur kien jista' jagħmel oħra. B'dana kollu, bit-tiġbid u l-laxkar li kien isir fil-Liġijiet. ma sibna qatt li, fi żmien l-Ingliżi, taw is-setgħat kollha u f'daqqa ta' Nutar lil xi Stipulant.

Biex jinkisbu dawn is-setgħat li hawn fuq semmejna, talba waħda biss ġiet f'idejna. Din kienet ta' l-Istipulant Midju Brignone. Midju qal, f'talba li għamel fl-1806, li għalaq it-22 sena u dieħel fit-23. Fiż-żmien li għamilha ta' Stipulant, kien jitgħallem ukoll il-Liġi fl-Università. Wara li spiċċa ż-żmien tat-tagħlim, għamel l-eżami bil-magħluq; imbagħad għamlu wkoll bil-miftuħ, u għadda minn kollox. Fis-7 ta' Frar 1806 ħa l-lawrja tal-Liġi. Fuq dil-biċċa sab ruħu xi ftit imfixkel, billi tħawwad għal liema professjoni jagħtiha, jekk hux dik ta' Nutar, inkella l-oħra ta' Avukat. Iżda fl-aħħar qata' li jagħżel dik ta' Nutar. U dan għamlu, għax wara żmien ta' madwar 5 snin li ħadem f'din il-professjoni, deherlu li jinqala' ħafna għaliha. Għalhekk ried li l-Gvernatur jagħmlu Nutar u jagħtih is-setgħa li jkun jista' jaħdem kull xorta ta' kuntratti flimkien mat-testmenti. U li hu ta' ħila u jinqala' għal kullma talab, turih u twettqu wkoll ix-xhieda bil-miktub li għamillu n-Nutar Kalċidon Bonello, li miegħu kien jaħdem ta' Stipulant.

Ix-xhieda tan-Nutar Bonello, mir-Rabat, iġġib il-jum 3 ta' Marzu tal-1806. Din tgħid li Midju Brignone hu ta' ħila kbira. Bla għajnuna ta' ħadd jinqala' biex waħdu jagħmel kull xorta ta' kuntratti u sa t-testmenti. Dax-xogħol għamlu għalih (għal Bonello), kull fejn Brignone ġie msejjaħ. Barra minn hekk, ma ried jidħol qatt għall-kuntratti li kien fihom xi tagħwiġ, iżda kien jilqa' dawk biss li kienu xierqa u sewwa. Brignone ta' sikwit kien jagħmel it-testmenti u l-kodiċilli (tibdil fit-testmenti) lil dawk li jitolbuh. Dax-xogħol ħadmu bla għajnuna ta' ħadd, sew fl-Offizzju tiegħu (ta' Bonello), kif ukoll f'Ħaż-Żebbuġ, fejn Brignone kien joqgħod. Iżda, billi Brignone kien għad ma kellux il-professjoni ta' Nutar, dawn kienu jiġu moqrija minn Bonello. B'dana kollu, dawn huma miżmuma fil-Minuti ta' l-Atti tiegħu, bla mimsusa xejn, minn kif kitibhom Brignone n-nifsu, billi ma kienu jinħtieġu l-ebda tibdil jew tiswija fihom.

Fuq it-talba ta' Brignone, il-Gvernatur amar, fit-8 ta' Marzu, li jiġi eżaminat mill-Udituri. Wara li dawn eżaminawh, qalu, li biex Brignone jilħaq Nutar li jista' jagħmel il-kuntratti ta' bejn il-ħajjin, kien għad jonqsu xi żmien għall-25 sena li jrid ikollu biex jikseb dina l-professjoni, skond ma jridu l-Liġijiet ta' Malta. Barra minn dan, biex jieħu t-testmenti, kienu jonqsuh ukoll ħwejjeġ oħra mitluba mil-Liġi. Din tgħid, li biex wieħed jikseb ukoll it-testmenti, irid jerġa' jitlob għalihom mill-ġdid wara xi żmien li jkun ilu li laħaq Nutar. Mela, biex Brignone ikun jista' jieħu t-testmenti, qabel kienu jonqsuh setgħat oħra.Għal-hekk dehrilhom li kellhom jeżaminawh għall-kuntratti biss ta' bejn il-ħajjin. F'dawn sabuh tajjeb u jinqala' ħafna għalihom. Terġa', Brignone kellu wkoll dawk il-ħwejjeġ l-oħra kollha li jitolbu l-Liġijiet biex wieħed ikun jista' jsir Nutar. Minn ħaġa waħda biss kien nieqes, dik li għad ma kellux il-25 sena tiegħu. Iżda, għal din il-biċċa, ħallew f'idejn il-Gvernatur biex, jekk irid, jaħfirlu ż-żmien li jonqsu u jlaħħqu Nutar. U dan jista' jagħmlu billi Brignone kien illawrjat fil-Liġi wkoll.

Il-Gvernatur sama' milli qalulu l-udituri u, fid-29 ta' Marzu 1806, ta s-setgħa lil Brignone li jista' jagħmel il-kuntratti ta' bejn il-ħajjin biss.

Minn dak li għedna fuq Brignone, naraw, li għalkemm il-Gvernatur kellu l-Liġijiet f'idejh biex iġebbed fihom kemm irid, fejn ifettillu kien jimxi ma' dak li jgħidu huma. B'dana kollu, biex Brignone għamel dik it-talba tiegħu, aktarx li xi darba taw it-testmenti wkoll flimkien mal-kuntratti l-oħra. Li ma kienx hekk, ma naħsbux li

Brignone kien sa jittarraf biex jitlob dak kollu li semmejna. Iżda, jekk fi żmien l-Ordni kienu jillaxkaw ukoll f'din il-Liġi u jagħtu t-testmenti flimkien mal-kuntratti l-oħra, fi żmien l-Ingliżi ma sibniex li din il-biċċa saret xi darba. Mill-anqas hekk nistgħu ngħidu mill-kitba li ġiet f'idejna. Ma dan kollu,għalkemm xi Nutari kien għad ma kellhomx is-setgħa għat-testmenti, ġie li qalgħu wkoll minn għand il-Gvernatur biex jagħmlu xi wieħed 'l hemm u 'l hawn. Iżda din il-biċċa kienet tiġri darba fil-bogħod. Dis-setgħa sa fejn nafu aħna, sibna li ġiet mogħtija lil Nutar wieħed biss, lil Salvu Camilleri.

In-Nutar Camilleri għamel talba lill-Gverhatur. Fiha qal li ġieh il-waqt li jilqa' testment li kienet bi ħsiebha tagħmel Tereż, l-armla tal-mejjet Toninu Mattei. Iżda, huwa għalkemm ilu Nutar 3 snin, kien għad ma kellux is-setgħa li jgħamel it-testmenti. Għalhekk xtaq li l-Gvernatur jagħtih li jkun jista' jilqa' dana t-testment ta' Terez fl-Atti tiegħu u li jxandru fejn ikun jinħtieġ u fiż-żmien tiegħu.

Il-Gvernatur tah, fis-26 ta' Jannar 1811, li jista' jagħmel dak li talab. Iżda dis-setgħa m'hux darba biss ġiet mogħtija lil dan in-Nutar Camilleri. Fit-8 ta' Awissu ta' l-1811 reġa' qala' minn għand il-Gvernatur, wara talba li għamel, biex, testment li għamel Ċensu Mattei, jista' jniżżlu fl-Atti tiegħu u jxandru fiż-żmien li jkun jinħtieġ.

Bħalma rajna milli għedna, ġie li taw lil xi Nutari biex jagħmlu t-testmenti, għalkemm dawn kien għad ma kisbux dina s-setgħa. Iżda, barra minn hekk ġie li taw is-setgħa lil xi skrivani biex jaħdmu bħala Stipulanti, kif sa nuru.

Fl-1811, in-Nutar Ċensu Trionfi għamel talba lill-Gvernatur fejn fiha qal li fl-Uffizzju tiegħu kellu kotra kbira ta' xogħol li ma setax ilaħħaq man-nies. Iżda bħala Stipulant miegħu ma kellu 'l ħadd. Fuq hekk, xtaq li jqabbad wieħed mill-Iskrivani tiegħu biex igħinu f'dan x-xogħol. Imma kien jinħtieġ li dana l-Iskrivan ikun jista' jxandar il-kuntratti magħmula minnu (minn Trionfi) u b'ismu mniżżel fihom. U dan ikun jista' jagħmlu sew fl-Uffizzju tiegħu (ta' Trionfi), kemm ukoll bnadi oħra, fejn jiġi msejjaħ. Hu jaf tajjeb ħafna li Ġanni Anġlu Calleja, żagħżugħ ta' 21 sena, jinqala' sewwa għal dana x-xogħol. Dan kien ilu jitħarreġ miegħu ma' dwar 13 il-xahar biex jikseb il-professjoni ta' Nutar. Għalhekk xtaq li l-Gvernatur jagħti dis-setgħa lill-iskrivan li semma.

Il-Gvernatur laqa' t-talba ta' dan in-Nutar u tah is-setgħa li ġiet mitluba għal Calleja, biex dan ikun jista' jxandar il-kuntratti li jiġu miktuba minn Trionfi.

* * *

Min qara din il-kitba tagħna, ma għandux jaħseb li, fl-ewwel snin ta' l-Ingliżi f'Malta, in-Nutari li saru kienu dawk biss li semmejnaaħna. Le; xejn minn dan kollu. Barra dawk li ġibna, saruxi oħrajn ukoll. Biss, dawk li fit-talba tagħhom ma kien hemm xejn fihom ta' min ikun jafu, qtajniehom barra u ma semmejniehom xejn. F'dina l-kitba ġibna l-ewlenin Nutari li saru. Ma' dawn semmejna wkoll oħrajn li, fit-talbiet tagħhom, kien hemm tagħrif li seta' jitfa' xi xaqq dawl dwar din il-professjoni fil-qagħda tagħha ta' kif kienet dari. U b'hekk wieħed seta' jieħu ħjiel aktar sewwa ta' kif kienu jsiru n-Nutari fl-ewwel snin tal-Ħakma Ingliża f'Malta.

Ġużè Gatt.

ROYAL UNIVERSITY LIBRARY MALTA